

Eski Türk Yazısı

Türkleri eski millî medeniyetlerle de tanıştırmayı ülkü edinen «Türk Yurdu» dergisi, okuyucularına herşeyden önce, eski türk yazılarını hatırlatmak lüzumunu görüyor. Bu yazılar da, örnekleri Avrupada olduğu gibi, kendi dilcilerimiz tarafından da neşrolunmuş bulunan Orkun ve Uygur yazılarıdır. Yayınımızın bu sayısında Orkun yazıları bahis mevzuudur.

Türkçü gençler bu yazıları öğrenirler, hattâ mektub yazıp hiç olmazsa imza olarak kullanırlarsa, bu en eski türk medeniyeti eseri de aramızda tanınıp yaşamış olur. Başka milletlerin gençleri de böyle yaparlar (Meselâ alman milliyetçi gençleri eski cermen rûna yazılarını severek öğrenirler).

Bu yazı sağdan sola yahut yukarıdan aşağıya yazılıyor. Bu yazılarda c, j, f, v, h harfleri bulunmuyor; ve sesli harfler sessizlere tâbi tutulmak esasına dayanıyor. Bunun için sessiz harflerde kalın ve inceleri için iki alâmet var (Biz bunların kalınlarını 1, incelerini 2 işaretiyle gösterdik). Sesli harflerde ise bu fark yoktur. Sessiz harflerde, muhakkak bir sesli ile beraber telâffuz edildiği tasavvur olunduğundan, yazılırken birçok sessiz harflerin önündeki sesli harfler atılarak yazılır. Meselâ *at* ve *ok* yerine sâdece *t* ve *k* gelir. Kalın *ķ* harfi *ı* ve *o* (yahut *u*) ile ve ince *k* de *e* ve *ö* (*ü*) ile başlamalarına göre ikişer alâmete; m, n̄, p, ş, z sessiz harfleri ise kalın ve ince için aynı alâmete maliktiler.

Harfler şunlardır: √ a, e, ; √ ı, i; > o, u; √ ö, ü; X e ile i arasındaki ses: «bel», «beş», «el» kelimelerindeki gibi; ð b¹; ʒ b²; λ ç; ʒ d¹ (ve ∘); X d² (ve ∘); ʒ g¹; ʒ g²; N k¹; ʒ k¹ (ı dan önce yahut sonra); ↓ k¹ (o, u dan önce yahut sonra); ʒ k² (e den önce yahut sonra); ñ k² (ö, ü den önce yahut sonra); J l¹; Y l²; ʒ m;) n¹; ʒ n²; ʒ n̄ (sağır nun); 1 p; ʒ r¹; ʒ r²; ʒ s¹; l s² (fakat bâzan ş yerine de kullanılmıştır); ʒ ş; ʒ t¹; ʒ t²; ʒ y¹; ʒ y² (bâzan kalın olarak ta kullanılmıştır); ʒ z. Bunlardan başka ʒ = iç, ʒ = nd, ʒ nç, M ld olmak üzere çifte sesleri ifade eden harfler ve bir de eski türkçede n ile y arasındaki bir sesi ifade eden ʒ harfi vardır.

Eski Türk yazılarında kelimeler iki nokta ile ayrılırlar. Bu yazıda sesli harfleri yazıp yazmamak (meselâ ʒʒʒʒ «skndm,»

yani «sakındım» gibi hep seslisiz ; 𐰽𐰺𐰸𐰺𐰽 «şuñayış» yâni «Şunga ormanı» gibi sesli harflerle yazmak) muayyen kaidelere tâbidir¹⁾. Biz bugünkü türkçemizi eski türk harfleriyle yazacak olursak, bunlara riayet etmeğe lüzum yoktur, yâni biz her yerde sesli ile yazarız ve sesli ile başlayan kelimeleri de, gereken sesliyi yazarak okuruz.

«Eski Türk yazısı», «Orhun yazısı» yahut «Tokuzoğuz yazısı»²⁾ isimleriyle maruf olan bu yazı Türkün kendi millî mahıdır. (Bu yazının Önasya Aramîlerinden alınmış bulunduğuna dâir olan fikirler teeyyüd etmemiştir). Arablardan Muhammed bn İshak an-Ne dim bu harfleri, türk hükümdarlarının fermanlarını ağaca kertme, tahtaya oyma alâmetleri olarak anlatır. Bu yazıyı Göktürklerin en ziyade dayandığı Çigil Türkleri kullanmışlar ve onlar vâsıta-siyle Volga Bulgarlarına ve Macarlara da malûm olmuştur³⁾. Bu yazı Macarlarda da «kertme» yazı olarak tanınmıştır Türklerde kertme âletine *bıçak* denildiği gibi, yazıya da bundan alınarak *biçik* (bu şekil Moğollarda var) ve *bitik* denilmiştir.

Bu yazının birçok harfleri, Türk uruklarının damgalarında görüldüğü gibi, harflerin sessizinin sesli ile birlikte telâffuzundan alınmış olduğunu istidlâl ettiğimiz isimlerinin de bunların asıllarına delâlet etmiş olacağını tahmin edebiliyoruz. Meselâ ↓ harfinin adı muhakkah «ok» olmuştur; çünkü bu harfin biçimi de ok resminden ibarettir⁴⁾. O halde 𐰽 nin ismi «ay», çünkü «ay»a benzer; ↓ nin ismi «ok»; 𐰽 nin ve diğer şekli 𐰽 nin ismi «eb», yani «ev»; 𐰽 nin ismi «er», yani insan; 𐰽 ninki «el»; 𐰽 ve 𐰽 ninki «at»; 𐰽 ninki «ag», olduğunu anlayabiliriz⁵⁾

Türk milleti bugün medeni dünyanın kullanmakta olduğu lâtin harflerini kendi diline uydurarak bir millî ve asrî alfabe kabul etmiştir Tarihimizde geçen bâzı hataları sayan büyük Ziya Gökalp: «Öz işini daim yarım terk etmiş, Turfanı bırakmış Orhuna gitmiş. Unutmuş evvelki elifbasını, İlim ve fende ki îtilâsını» derken, bu eski Türk alfabesini, sırf millî bir hâtıra olarak andığı gibi, biz de bunu eski medeniyetimizin bariz bir bakiyesi sıfatıyla anmaktayız. Eski Türkler bu yazı ile yalnız kitabeler değil, kitaplar da yazmışlardır.

Soklıkayoğlu

1) Bunlar için bk. Hüseyin Namık Orkun, *Eski Türk Yazıtları*. II. s. 5-20

2) Bu isim on üçüncü asır başlarında yaşayan Mubarekşah-i Gur'inin eserinde görülmektedir.

3) Bk. Zeki Velidi Togan, *İbn Fadlan's Reisebericht*. s. L 193-196.

4) Bk. Barthold, *Orta Asya Türk Tarihi Hakkında Dersler*, s. 10; Vilhelm Thomsen, *Turcica*. 1911. s. 4-8.

5) Bk. Hüseyin Namık Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, II. 22.